

Mordnatten – Vittnenas berättelser

Redaktör Viking Johansson
(Bladh & Bladh, 2016)
Med förord av Ingemar Krusell

Pia Hellertz – februari 2016.



Den 28 februari 2016 kl. 23.21 är det exakt 30 år sedan vår statsminister *Olof Palme* mördades på Sveavägen i Stockholm – om han nu mördades. Under dessa 30 år har ett stort antal böcker och artiklar skrivits om mordet. Mängder med teorier har framförts om vem eller vilka som kunde tänkas vilja mörda Palme. *Ingemar Krusell* som är pensionerad kriminalkommissarie och biträdande spaningschef i Palmeutredningen skriver i förordet till denna bok, som inte har någon författare, att man nu vill ge läsarna en möjlighet att ta del av ursprungsmaterialet.

Märklig bok

Boken *Mordnatten – Vittnenas berättelser* är nog en av de märkligaste böcker jag läst – eller snarare skummat - eftersom det nog ska till en riktigt nördig sanningssökare för att orka läsa alla dessa detaljer om tider och platser och kläder och möten och andra iakttagelser i förhörsprotokoll.

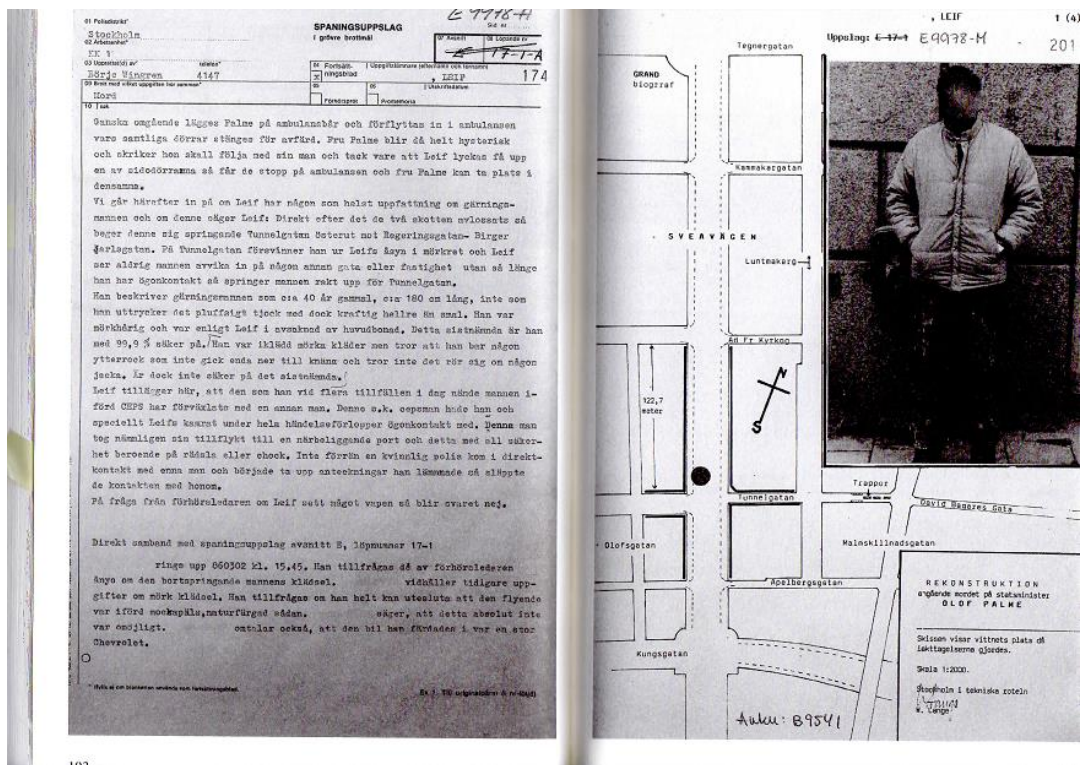
Förhören med 35 vittnen som var på plats på mordnatten har skrivits ner av olika poliser. Sättet att berätta är väldigt olika för de olika poliserna. Dessutom visas skisser över var på mordplatsen vittnet befann sig, samt en anonymiserad bild av personen. Bilden nedan är inskannad från boken för att visa hur det ser ut. ”*Dokumentationen är, i det nu 30-åriga perspektivet, värdefull för den som utan förutfattade meningar vill ha svar på vad som i sammanhanget är objektiva fakta*”, skriver Krusell.

Det aktualiserar frågan om vad *objektivitet* är. Kan en berättelse vara objektiv om den grundar sig på vittnens *subjektiva* upplevelser, iakttagelser och minnen, vilka i sin tur skrivs ner av olika poliser, som i sin tur har subjektiva tolkningar av vad som berättas och som dessutom ofta har bristfällig språkhanterings- och skrivförmåga när de skriver ner vad vittnen berättar? År 1986 var ju tekniken ännu inte så utvecklad och jag har personligen sett poliser

skriva med pekfingeren vid anmälningar och förhör. Vad får de med?

Dessutom har vittnena sannolikt läst tidningar och lyssnat på TV under den korta tid som gått innan förhöret. Redaktören för boken utan författare, *Viking Johansson*, berättar att boken endast redovisar ”förhör av vittnen på just brottsplatsen enbart upptagna under mars 1986, alltså högst 31 dagar efter mordet.” De har inte fått möjlighet att påverkas av de efterföljande debatterna, teorierna och skrivierna, enligt honom. Nåja, man hinner uppfatta mycket under några dagars intensiv nyhetsrapportering och massmediedebatter, intryck som påverkar minnet.

Åter till frågan om objektivitet. Man brukar ibland tala om *intersubjektivitet* istället för om objektivitet. Det är när flera personer får samma uppfattning om något fenomen. I vetenskapligt arbete är intersubjektivitet ett vanligt krav och innebär att undersökningar och experiment även skall kunna utföras av andra, vilket ställer krav på de metoder som används. Dessutom talar man ibland om *intrasubjektivitet*, vilket innebär att samma person kommer fram till samma resultat över tid. Historien är densamma oberoende av hur många gånger den berättas. Objektivitet handlar ju om att något ska vara sakligt och opartiskt och kunna betraktas på samma sätt av alla som iakttar ett fenomen. Utifrån ett *konstruktivistiskt* perspektiv är objektivitet helt omöjligt. Vi konstruerar alla våra föreställningar och bilder av omvärlden utifrån våra kunskaper, förmågor, värderingar och attityder. Vi har alla våra egna unika verkligheter. Det är något som bland annat vittnespsykologer har och har haft problem med i decennier.



Hela boken är utplagd på detta sätt. Sidorna har grå bakgrund eftersom de

sannolikt är inskannade. De flesta berättelserna är anonymiserade genom att vittnets namn antingen är borttaget eller utbytt. Några enstaka vittnesberättelser är skrivna som dialog. Gissningsvis har man då använt bandspelare och sen skrivit av dialogen. Det intressanta med detta är att det avslöjar frågarens förmåga att ställa frågor, vilket inte är det lättaste om man vill undvika ledande frågor.

Dessutom finns många fotografier på rekonstruktionsbilder över det som vittnena berättade om vad de sett. Eftersom blomsterhavet är kvar på bilderna måste dessa bilder vara tagna snart efter mordet. Även bilderna är gråa och aningen oskarpa eftersom de är inskannade, men de ger ändå en bild av skeendet utifrån vittnenas minnesbilder. Mitt i boken finns dock åtta färgbilder, som är desamma som några av de gråa.

Läsaren får dra slutsatser

Ingemar Krusell konstaterar att det som hände mordnatten på mordplatsen har *”tolkats och vantolkats i åtskilliga böcker och TV-program”*. Genom att presentera ett stort antal vittnesberättelser utan tolkningar, utan redigering, vill Viking Johansson ge läsaren möjlighet att själv göra iakttagelser och dra slutsatser. Han skriver: *”Mellan raderna i de tidigaste förhören skymtar faktiskt en bild av gärningsmannen fram. Den är ärlig, rak – men allt annat än enkel att förstå”* (s.9) och det sistnämnda håller jag med om.

Gärningsmannen

På slutet presenteras ”gärningsmannen”. Det är en sammanfattning av de uppgifter som de många vittnena berättar om den man de såg och som de tror var mördaren. Det är kortfattade, sammanfattande beskrivningar av längd, beräknad ålder – ett spann på 25 till 45 år – hårfärg, kläder, hållning och sätt att röra sig (”rörde sig snabbt”, ”joggar från platsen”, ”rörde sig klumpigt” med mera).

Konspirationsteorier

I ett avslutande efterord har redaktören sammanfattat ett antal olika iakttagelser som enligt honom lett till konspirationsteorier. Dels handlar det om walkie-talkie-männen som många påstår sig ha sett runtom mordplatsen, men även på andra ställen i Stockholm. Dessa iakttagelser har lett till teorier om att SÄPO och andra grupperingar kan vara inblandade, något som inte tas upp i denna bok.¹

Andra faktorer som lett till konspirationsteorier enligt redaktören är att

¹ I ett omfattande föredrag berättar Ole Dammegård under sin promenad på mordplatsen den 28 februari 2015 mycket detaljerat om det han funnit om allt omkring Palmemordet. Han redogör mycket ingående bland annat för dessa walkie-talkie-män. *Ole Dammegård – Mordet på Olof Palme*, på Youtube i fyra delar.

några vittnen sett en man gå tillsammans med makarna och samtala med dem, en såg till och med att mannen höll sin högra arm om Palmes axel.

Lisbet Palme sa vid nåt tillfälle: "*Knappast kurderna*" vilket ledde till PKK-spåret. Redaktören listar också det s.k. polisspåret. Det som var mest intressant i redaktörens uppräknings är att flera vittnen inte såg att det var Olof Palme som låg på marken, på grund av det kraftiga blodflödet från näsa och mun. Detta ledde enligt redaktören till konspirationsteorin att det var en dubbelgångare som sköts. Jag tänker naturligtvis då på Hans Liljesons teori i boken *Palmemordets hemliga scenario* (2009), om att Palme aldrig blev mördad utan flydde från landet, och att det som hände på Sveavägen var ett planerat rollspel. Vi får hoppas att framtiden ger oss svar på detta mysterium.

Jag känner mig tveksam till om boken kommer att vara till hjälp för de som fortfarande undrar. Jag respekterar dock försöket att förmedla denna bakgrunds-information.